

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

השלמה ל-5 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם — 50 נקודות

פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים — 50 נקודות

סה"כ — 100 נקודות

בפרק הראשון שתי קבוצות של שאלות.

ענה על שאלה אחת מן הקבוצה הראשונה (26 נקודות),

ועל שתי שאלות מן הקבוצה השנייה (לכל שאלה — 12 נקודות).

(סה"כ — 50 נקודות)

בפרק השני ענה על שאלה אחת (50 נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה בשתי היחידות הראשונות, ביחידה השלישית וביחידות הרביעית והחמישית.

ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.

(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(3) בתשובות בשאלון זה אין להדגים באמצעות יצירה שנלמדה

בשתי היחידות הראשונות וביחידה השלישית.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמוחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם

(50 נקודות)

בפרק זה שתי קבוצות של יצירות. ענה על השאלות בכל קבוצה לפי ההוראות.

קבוצה ראשונה

ענה על אחת מן השאלות 1-9 (26 נקודות).

נובלה

1. "מיכאל קולהאס" / פון-קלייסט

בנובלה זו הביקורת מופנית הן כלפי מוסדות החוק והשלטון הן כלפי מיכאל קולהאס. הסבר והדגם קביעה זו.

2. "האף" / גוגול

תאר את ה"גלגולים" של האף בנובלה, והסבר את המשמעויות הפסיכולוגיות והחברתיות שאפשר לייחס לאף לנוכח "גלגולים" אלה. האם קובאליוב מגיע להבנה חדשה בנוגע לעצמו ולחיינו בעקבות ה"גלגולים" השונים של האף? נמק והדגם את דבריך.

3. "מותו של איוון איליץ' " / טולסטוי

לפניך הגדרה של המושג "אותנטיות". קרא אותה, וענה על השאלה שאחריה. אותנטיות – התייחסותו הכנה של אדם אל עצמו, ללא מסווה, ללא אשליה. (רן סיגד, אכסיסטנציאליזם, 1975) על פי הגדרה זו, הסבר והדגם את התהליך שחוזה איוון איליץ'.

4. "הגלגול" / קפקא

מלבד הגלגול של גריגור סמסא גם אצל בני משפחתו מתרחש מעין גלגול. הסבר והדגם קביעה זו על פי שניים מבני משפחתו של גריגור סמסא.

מחזה

5. "חלום ליל קיץ" / שקספיר

תאר את המכשולים העומדים בדרכם של האוהבים בקומדיה "חלום ליל קיץ", והסבר כיצד היסודות הקומיים במחזה זה באים לידי ביטוי בהתמודדות של האוהבים עם מכשולים אלה.

6. "מהומה רבה על לא דבר" / שקספיר

כי בתחבולות תעשה לך מלחמה (משלי כד, ו) — הסבר והדגם כיצד הנאמר באמרה זו בא לידי ביטוי בעיצוב מלחמת המינים בקומדיה "מהומה רבה על לא דבר".
בסס את דבריך על שתיים ממערכות היחסים בקומדיה.

7. "כטוב בעיניכם" / שקספיר

תאר את דמויותיהן של רוזלינד וסיליה, והסבר כיצד התחפושות שהן עוטות מאירות באופן ביקורתי־קומי את היחסים בין המינים. הדגם את דבריך.

8. "מחכים לגודו" / בקט; "הכיסאות" / יונסקו

הסבר והדגם כיצד מוצגת במחזה שלמדת ("מחכים לגודו" או "הכיסאות") הציפייה האנושית לבשורה הגואלת. בתשובתך דון גם בסיום המחזה שלמדת.

9. "אימא קוראז'" / ברכט

במערכה השביעית אימא קוראז' אומרת: ארורה המלחמה! ובמערכה השמינית היא אומרת: השלום גומר אותי.
כיצד אמירות אלה של אימא קוראז' משקפות את קורותיה ואת היחס שלה למלחמה?
הסבר והדגם את דבריך.

קבוצה שנייה (24 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 10-17 (לכל שאלה – 12 נקודות).

10. "אודיסיאה" / הומרוס

הסבר והדגם כיצד התנכרות וקרבה באות לידי ביטוי בספר 23 ב"אודיסיאה".

11. "דון קיחוטה" / סרוונטס

ברומאן "דון קיחוטה" בא לידי ביטוי המתח בין דמיון, המבוסס על ספרות האבירים, ובין המציאות. הסבר והדגם קביעה זו. בסס את דבריך על הדמויות דון קיחוטה וסנצ'ו פאנסה, כפי שהן מוצגות ב**אחד** מן הפרקים שלמדת.

/המשך בעמוד 5/

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שִׁיר הַפְּגִישָׁה הָאַחֲרוֹנָה / אנה אחמטובה

תרגום: בנימין הרשב

הַחֲזָה קָפָא לְלֹא־יִשְׁעַ,
אֶךְ צָעַדִי הָיוּ קָלִים.
עַל יַד יָמִין אָנִי לֹבֶשֶׁת
כַּפָּפָה שֶׁל הַיָּד הַשְּׂמָאלִית.

נִדְמָה כֹּה הִרְבָּה מַדְרָגוֹת,
וַיִּדְעָתִי – הֵן רַק שְׁלֹשׁ!
הָיָה לַחֹשׁ סִתּוּי בֵּין תְּרִזוֹת
"תְּמוֹתֵי אֲתִי בְּלִי לַחֹשֶׁשׁ!"

כִּי רָמָה אוֹתִי גוֹרְלִי,
לֹאֶה, וְדוֹנִי, הַפְּכָפֶה."
עָנִיתִי: "אֶהוּבִי, אֶהוּבִי!
גַּם אוֹתִי. נְמוּתָה יַחֲדוּ..."

זֶהוּ שִׁיר שֶׁל פְּגִישָׁה אַחֲרוֹנָה.
הַעֲפָתִי עֵין אֶל בֵּית הַשּׁוֹף.
רַק גִּירוֹת בַּחֲדַר־הַשְּׁנָה
בְּאוֹר צֶהַב־אֲדִישׁ הַחֲשׁוֹ.

אף על פי שהדוברת בשיר כמעט אינה מתארת את רגשותיה באופן ישיר, אנו חשים את הצער והכאב שלה.

הסבר והדגם כיצד רגשות אלה מעוצבים בשיר.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

קברניט שלי! רב החובל! / וולט ויטמן

תרגום: יונתן בן נחום

קברניט שלי! רב החובל! נשלם מסע הפך
סופות צלחנו ונוכל, עברנו את הדרך
קול פעמון מן הנמל, העם פלו מריע,
קורא הידד לאננה נועזת שהגיעה.
אך מה אדמו טפות הדם,
על מה דנה הלב!
על הספון, דומם וקר
רב החובל שוכב.

קברניט שלי! רב החובל! לך מונף הדגל
לך תרועת החצוצרות, תשואות עולי הרגל,
לך זרים ועטורים, הכל קוראים בשמך,
החוף רוגש המון חוגג, ופגני כלם אליך
אתמך ראשך במו ידי!
הן רק חלום כוזב
אותך הראני קר נמת
על הספון שוכב.

רב החובל אינו עונה, וממקומו לא מש.
אין דפק לו. שפתיו חורו. זרועי אינו חש.
מסע אימים על פגני ימים הגה עבר ותם
עגנה לבטח הספינה, הנצחון השלם
החוף צוהל, אך אנכי
לאט אצעד בכאב
על הספון, דומם וקר
רב החובל שוכב.

מבנה השיר והניגודים בו מעצבים את פניו המורכבות של הניצחון.
הסבר והדגם קביעה זו.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הנמר / ויליאם בלייק

תרגום: דורי מנור

טיגריס! טיגריס! בָּרַק אֹרֹת
בְּלִילָם שֶׁל יַעְרוֹת:
מָה יִדְגַּח תַּחֲמָה
אֶת שְׁלֻמוֹתֶךָ הָאִמָּה?

אֵילוּ תִהְיוֹמוֹת, שְׂחָקִים,
אֲשֶׁר־יִנְיֶיךָ מְדַלִּיקִים?
מָה כְּנָפִים לוֹ לְשֹׁאֵף?
מִי מִהֵינּוּ אֲשִׁים לְכַף?

מִה־אֲמֵן וּמִה־כֶּתֶף,
גִּידֵי־לִבֶּךָ יָדְעוּ לִפֶּה?
הוֹדוֹת לְמִי הִפְעִימָה,
אִיזוֹ יָד כְּלִיל־ת־אִמָּה?

מִה־פִּטְיִשׁ, מִה־סְמוּכָה?
אֵי כוֹרוֹ שֶׁל מִתֶּךָ?
מִי סָדֵן לוֹ, לְפִיתָה,
שֶׁם לְצֶרֶר אִימוֹת־מִיתָה?

כּוֹכָבִים יְדוּ מְרוֹם
רְמַח־דְּמָעוֹת מְרוֹי־מְרוֹם;
הַחֵיף אִזּוֹ הָעוֹשָׂה?
הַבְּרָאָה בּוֹרֵא־הָשָׂה?

טיגריס! טיגריס! בָּרַק אֹרֹת
בְּלִילָם שֶׁל יַעְרוֹת:
מָה יִדְגַּח תַּחֲמָה
אֶת חֵיל דְּמוֹתֶךָ הָאִמָּה?

הסבר והדגם מהו היחס של המשורר לנמר.

כיצד שניים מן האמצעים הרטוריים בשיר מסייעים לביטוי יחס זה? הסבר והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 8/

15. קרא את הסונט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

סונט ד' מתוך: **מוֹתֶה שֶׁל הַגְּבִירָה לַאוֹרָה** / פרנצ'סקו פטררקה

תרגום: לאה גולדברג

עֵינַיִם אֵלּוּ בְּמִזְמוֹר לֹוֶהֱט
פְּאֶרְתִּי, זֶה הַדְּמוּת, הַיָּד, הַמִּצָּח
שֶׁהַפְּרִידָתִי מֵעֲצָמִי לְנֶצַח,
שֶׁבְּגִלְלָם חֵייתִי מִתְבּוֹדֵד.

זֶה הַשְּׁעָר מֵאִיר כְּפֹו יוֹקֵד,
זֶה שְׁחֹק שֶׁל בַּת־מֶלֶאךָ עַל רֶךְ שְׁפָתֶיךָ
אֲשֶׁר הַפֶּךְ הָאָרֶץ לְשָׁמַיִם,
אֲבוֹי, עָפָר וָאֶפֶר הֵם כְּעֵת.

אֲבָל אֲנִי עוֹד חִי. בְּכֹאֵב וְצָעַר
אַתָּע בּוֹדֵד מְאֹד כְּבֵה אוֹרִי
כְּאֵינִי טְרוּפָה בְּלֵב הַסֶּעַר.

עֲמָה יָבֵשׁ לְעַד מַעֲזַן שִׁירִי
שֶׁקָּעָה שְׁמִיחַת־חֲשָׁקִי כְּשֶׁקָּע סֵהָר
רַק הַקִּינָה תַעֲזִיר אֶת כְּבוֹדִי.

הן בחייה הן במותה השפיעה הגבירה לאורה על מצבו הנפשי של המשורר ועל אופי יצירתו.
הסבר והדגם קביעה זו. בתשובתך התייחס גם לדרכי העיצוב בסונט.

/המשך בעמוד 9/

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

יום סתו / ריינר־מריה רילקה

תרגום: שמעון זנדבנק

אלי, הגיעה עת, הסניץ רב.
הטל צלך על שעוני השמש,
ובשדות שלח רוחות של סתו.

על פרי אפיל צוה ויתרוה;
תן לו יום־ימים עוד של להט,
הפצר בו שישלם, ואל קפצת
הינו מתק אחרון הבא.

מי שאין לו בית, לא יבנה עוד.
מי שהוא גלמוד, גלמוד לעד.
יעור, יכתב מכתב, ועוד אחד,
ובהגרף עלים מתים יתעה לו
א־אן בסמטאות בלב נטרד.

בשיר זה יש ניגוד בין תיאורים של שפע ומלאות ובין תיאורים של חסר ובדידות.

הסבר והדגם קביעה זו.

/המשך בעמוד 10/

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מקבילות / שארל בודלר

תרגום: בנימין הרשב

הטבע הוא מקדש, שורות סטונים חיים
פולטים בו לעתים מלים מבלבלות;
אדם חולף שם דרך יערות סמלים
אשר צופים בו בעינים מפרות.

וכמו הדים מתערבבים אי-במרחק
בתוף ממזג אחד, אפל ותהומי,
רחב כמו הליל וכמו האור הקג -
צבעים, צלילים, בשמים, שם זה לזה עונים.

יש בשם רענן, טרי כבשר תינוק,
מתוך כמו אבוב, בערבה ירק,
ויש: משחת, חוגג, עשיר - ריחות שופעים,

המתפשטים כמו דברים אינסופיים,
בקטרת, בענבר, כמור, כבאושים,
שרים התלהביות של רוח וחושים.

תאר את החוויה של האדם המטייל ב"יערות סמלים" של הטבע, והסבר כיצד דרכי העיצוב של השיר מסייעות לבטא חוויה זו. הדגם את דבריך.

שים לב: אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים (50 נקודות)

ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת.

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 18-19.

18. יצירות רבות בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות" מדגישות את הפער בין האידאלים והשאיפות של הדמויות (למשל השאיפה לצדק, לשוויון, לשייכות חברתית או לאומית) ובין המציאות בארץ.

תאר כיצד פער זה מעוצב ביצירות שלמדת, והסבר כיצד הדמויות מתמודדות עמו. האם לדעתך מסתמנת ביצירות אפשרות לגשר על הפער הזה? נמק והדגם את דבריך. ענה על פי:

* רומאן או מחזה

* וסיפור קצר או שני שירים

19. ג' שקד טוען שהספרות הישראלית מערערת את ההנחה (שרוחה בראשית ימי המדינה) שמדינת ישראל היא כור ההיתוך של העם היהודי. לדבריו, "סיר הלחץ לא הצליח לבשל את הקשת הרחבה של הדמויות ולהפוך אותן לתבשיל אחד". (ג' שקד, **ספרות אז כאן ועכשיו**, 1993) כיצד קשת הדמויות (למשל מדורות שונים, ממוצא וממעמד שונה, דמויות בעלות השקפות שונות) ביצירות שלמדת מבססת קביעה זו? הסבר והדגם את דבריך.

ענה על פי:

* רומאן או מחזה

* וסיפור קצר או סרט קולנוע

ספרות בעקבות השואה

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 20-21.

20. ספרות השואה מנסה "לפורר את האימה" למראות ולמילים.
(על פי אהרן אפלפלד)

כיצד ניסיון זה בא לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא "ספרות בעקבות השואה", ומה הן דרכי העיצוב המסייעות "לפורר את האימה"? הסבר והדגם את דבריך.
ענה על פי:

- * שני סיפורים קצרים מאת אהרן אפלפלד או שני סיפורים מאת אידה פינק (או סיפור אחד מאת אפלפלד וסיפור אחד מאת פינק),
- * רומאן או הנובלה "מומיק" או קטע עדות

21. ביצירות רבות שנכתבו בעקבות השואה, מתוארות דמויות המתמודדות עם מוראות השואה. תאר את דרכי ההתמודדות של דמויות ביצירות שלמדת בנושא "ספרות בעקבות השואה", והסבר מה דרכי התמודדות אלה מלמדות על משמעות הקיום האנושי.
ענה על פי:

- * רומאן אחד או הנובלה "מומיק"
- * וסיפור קצר או מחזה

התבגרות בראי הספרות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 22-23.

22. ביצירות רבות בנושא "התבגרות בראי הספרות" מתבגרים מתמודדים עם מוסכמות חברתיות

ועם לחצי החברה הסובבת אותם במגוון דרכים, כגון מרד, פשרה וכניעה.

תאר את דרך ההתמודדות של הדמות המתבגרת ביצירות שלמדת בנושא זה, והסבר כיצד דרך

ההתמודדות הזאת תורמת להבנת היצירה. הדגם את דבריך.

ענה על פי:

* רומאן **או** נובלה

* וסיפור קצר **או** סרט קולנוע

23. ביצירות רבות בנושא "התבגרות בראי הספרות" מתוארות חוויות מכוונות המשפיעות על עולמו

של המתבגר.

תאר חוויה כזאת (או חוויות כאלה) ביצירות שלמדת בנושא זה, והסבר מדוע חוויה זו היא חוויה

מכוונת.

ענה על פי:

* רומאן **או** נובלה

* וסיפור קצר **או** שני שירים **או** סרט קולנוע

בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 24-25.

24. יצירות שלמדת בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות" מתמקדות

בסוגיות האלה:

— תהליכי היצירה

— עמידה של היוצר מול יצירתו המוגמרת

— המפגש של הקהל עם היצירה

א. בחר ביצירות שלמדת בנושא זה, וקבע באיזו מן הסוגיות הנזכרות לעיל מתמקדת כל אחת

מן היצירות, וכיצד סוגיה זו באה לידי ביטוי בכל יצירה. (30 נקודות)

ב. בנוגע לכל אחת מן הסוגיות שכתבת עליהן בסעיף א', כתוב אם היוצר מרגיש תחושות של

פורקן ואושר ו/או תסכול ואכזבה. הסבר והדגם את דבריך. (20 נקודות)

ענה על שני הסעיפים א-ב על פי:

* מחזה

* ושני שירים **או** שיר וסיפור מן המיתולוגיה **או** סרט קולנוע

25. הסבר והדגם את התרומה של קשרים בין האדם ובין הטבע ו/או את התרומה של קשרי

אהבה להבנת היצירות הארספואטיות שלמדת בנושא "בכל צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות

ארספואטיות".

ענה על פי:

* "הברכה" מאת ביאליק **או** שני שירים מאת אלתרמן

* ומחזה **או** שני סיפורים קצרים **או** סיפור קצר וסיפור מן המיתולוגיה

לא הכול ראיסטי

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 26-27.

26. יצירות לא ראיסטיות רבות מערערות את תפיסת המציאות של הקוראים,

מעוררות היסוס ("היה או לא היה?") ומאפשרות מגוון פרשנויות.

הסבר והדגם קביעה זו על פי:

* שני סיפורים קצרים מאת הסופרים האלה: פרנץ קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע

* ומחזה **או** נובלה **או** סרט קולנוע

27. יצירות רבות בנושא "לא הכול ראיסטי" מתארות משברים אישיים או משברים חברתיים.

תאר משברים כאלה ביצירות שלמדת בנושא זה, והסבר את תרומת היסודות הפנטסטיים לעיצוב

המשבר.

ענה על פי:

* נובלה **או** רומאן

* ומחזה **או** סיפור קצר **או** סרט קולנוע

נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 28-29.

28. אני זוכרת את עצמי [...] למחרת נישואי: טאטאתי את הרצפה [...] בעודי מטאטאת הרהרתי: "עכשיו אני

אישה. זה מה שעושות הנשים זה עידן ועידנים, מאז ימי עולם".

חשתי כי אני מקבלת עלי דפוס עתיק כלשהו, כה עתיק שאין עליו עוררין. זה מה שעושות הנשים

מאז ימי עולם.

(אדריאן ריץ', *ילוד אישה*)

מהו הדפוס העתיק "שאין עליו עוררין" הבא לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא "נשיות וגבריות:

ייצוגי מגדר בספרות?" הסבר והדגם כיצד דפוס זה משפיע על חיי הנשים ביצירות אלה.

האם הן מקבלות אותו או מורדות בו? נמק והדגם את דבריך.

ענה על פי:

* מחזה **או** נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" **או** "גבעת החול" **או** "בדמי ימיה")

* וסיפור קצר ושיר **או** שיר וסרט קולנוע

29. אני גדלתי בניו יורק [...] כילד מתבגר, לימדו אותנו שגברים חייבים להיות קשוחים, חייבים להיות

חזקים, חייבים להיות אמיצים, שולטים, בלי כאב, בלי רגשות מלבד זעם, ובעיקר ללא פחד.

(טוני פורטר)

האם דמויות של גברים ביצירות שלמדת בנושא "נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות" הולמות

את הסטראוטיפ הגברי שבציטוט שלעיל? נמק את דבריך, ובסס אותם על התכונות של הדמויות,

על התנהגותן ועל יחסיהן עם הזולת.

ענה על פי:

* נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" **או** "גבעת החול" **או** "בדמי ימיה") **או** מחזה

* ושני סיפורים קצרים **או** שני מדרשים

בהצלחה!